

D. GALBENU

AȘEZAREA NEOLITICĂ DE LA COSTINEȘTI

Aduse disparat de colecționari pasionați, materialele neolitice de la Costinești au atras atenția asupra acestei așezări expuse permanent eroziunilor făcute de valurile mării. Cu scopul de a salva și de a studia singura așezare neolitică de acest fel pe litoralul românesc, în 1963 Muzeul de arheologie din Constanța a întreprins o săpătură de salvare.

Pe porțiunea care se mai păstra s-au făcut șanțuri scurte sau casete, pentru a urmări unele aspecte deosebite ale felului în care neoliticii de aici își construiau locuințele, dat fiind stabilirea lor chiar pe malul Mării.

Pe toată suprafața săpată s-a ajuns pînă la stîncă, aceasta fiind foarte aproape de solul actual. Imediat sub dunele de nisip formate în ultimii ani, exista un pămînt negru cu mult nisip în care se găseau, sporadic, fragmente de vase romane. Este, de altfel cunoscut că așezarea grecească și apoi cea romană se întindeau și peste această porțiune de teren, care probabil în antichitate, înainta mai mult spre mare și cu timpul a fost distrusă. În porțiunile săpate, o singură groapă romană a răvășit așezarea neolitică. Nivelul roman mergea aproape orizontal și paralel cu partea superioară a pămîntului actual. Imediat, sub aceasta, se află urme de locuire neolitică, întîlnite în partea de est a șanțului A și, în special, în caseta deschisă apoi în șanțul C.

Nivelul neolitic (în timpul săpăturii s-a constatat că nu există aici decît un singur nivel) era aproape la fel de gros pe toată suprafața săpată, dar foarte sărac în materiale. Sub nivelul neolitic format din pămînt brun-cenușiu, se afla un altul galben-cenușiu, în care materialul ceramic neolitic era întîlnit foarte sporadic, în partea lui superioară, deci la locul de contact între cele două nivele. Sub acesta, în pămîntul galben și în cel roșu cu concrețiuni mici calcaroase de culoare galbenă, nu s-au mai găsit urme de cultură materială. Sub pămîntul roșu se afla stîncă.

În caseta șanțului A și în șanț s-a întîlnit un nivel de pietre, care uneori atinge grosimea de 0,40 m și aluneca ușor de la vest spre

est (fig. 1). În timpul scoaterii pietrelor, toate de mici dimensiuni, s-a constatat că ne aflăm în fața unui semibordei care a avut pe lături pereții căptușiți cu piatră nefasonată. Groapa semi-bordeiului era adîncă de 0,60 m. Nu s-a găsit nici o laviță și nici vreun indiciu al locului unde se va fi aflat intrarea în locuință. Groapa era plină cu material ceramic, cu unelte de silex și cu foarte multe oase. Peste această umplutură erau pietrele, care se găseau totuși și în umplutura gropii și care o acopereau în întregime (fig. 1). S-au găsit foarte puține fragmente de chirpic.

Fig. 1

S-au scos cîteva fragmente de oase și ceramică, care în cea mai mare parte sînt neîntregibile. Aceeași situație se pare că a fost și în șanțul B și în șanțul C, dar lucrările moderne care au sfîrșit cu șanțuri înguste, în rețea, toată porțiunea aceasta, au căzut exact pe centrul ei, distrugînd-o. În cele două șanțuri, s-au prins numai porțiuni mici din partea de jos a semibordeiului și porțiuni din dărîmătura exterioară a pereților, l-a care se folosise și piatra. Nici aci nu s-au întîlnit fragmente mari de chirpic și nici urme de ardere. Ceramica este asemănătoare cu cea găsită în caseta șanțului A, aparținînd aceleiași faze de început a culturii Gumelnița din Dobrogea.

Este de remarcat că față de volumul lucrărilor și de materialul ceramic foarte fragmentar unelte de silex s-au găsit din abundență. (În șanțul A s-au găsit 36 de unelte de silex întregi și fragmentare).

Uneltele, în marea lor majoritate lame fragmentare, sînt de dimensiuni care, rare ori, ating 10 cm. Dintre ele se remarcă lamele înguste, subțiri, cu secțiunea trapezoidală. De obicei ascuțite pe amîndouă laturile lungi lamele poartă urme vizibile de folosire (fig. 4,3). Răzuitoarele, mult mai puține numeric decît lamele, sînt aproape toate întregi, (fig. 4, 1—2, 4).

S-a mai găsit și o dălțiță dintr-o piatră verde deschis. Are ceafa îngustă și tăișul mai lat, ascuțit din ambele părți; în secțiune este dreptunghiulară. Tot din piatră, de culoare cenușie, dar de altă calitate, a fost făcută și o fusaioală, plată, cu marginile puțin rotunjite. Gaura a fost dată aproape la centru și făcută din ambele părți.

Cea de a doua fusaioală a fost făcută dintr-un fragment de vas din pastă bună, cu pereții nu prea groși. A fost tăiată aproape rotund și apoi șlefuită pe margine. Ca și în cazul fusaiolei de piatră gaura a fost dată din amîndouă părțile. A treia piesă lucrată de data aceasta de la început în scopul folosirii ei ca fusaioală, este bitronconică (fig. 4,5).

Dintre uneltele de os remarcăm un fragment de corn, mult corodat, care făcea parte, probabil, dintr-un rimoc, un împungător întreg, și o spatulă găsită de colecționarii care au descoperit așezarea.

Din cauza condițiilor foarte neprielnice în care a stat, ceramica descoperită la Costinești este atît de fragilă, încît se sfarmă imediat ce a fost desprinsă de mediul în care a fost descoperită. Nivelul de cultură conținea numai rareori fragmente de ceramică. Materialul mai bogat s-a găsit în caseta șanțului A, sub dărîmătura de pietre, deci în groapa semi-bordeiului descoperit și în cîteva locuri din șanțul B și șanțul C, acolo unde cea de a doua groapă de semi-bordei întilnită nu fusese deranjată de șanțurile făcute apoi¹.

Ceramica de uz comun predomină. Lutul nu este prea bine ales, cu toate că în apropiere, chiar pe faleză, se văd și acum depuneri destul de groase din lut de bună calitate. Se folosește ca degresant ceramică pisată mărunt și cîteodată pietricele sfărîmate și chiar nisip. Arderea este făcută incomplet, aceasta contribuind, alături de apa mării și de atmosfera sărată, la distrugerea cu timpul a acestui material. Ceramica de uz comun este, în general, arsă cenușiu-brun pe ambele fețe. Uneori este însă arsă cărămiziu în exterior și brun-negru, în interior, asemănătoare intrucîtva arderii ceramicii culturii Hamangia.

Ca forme, se întîlnesc, atît cît se poate stabili din studiul acestor fragmente, vase cu buza dreaptă și corpul puțin bombat, vase cu gîtul tronconic și corp bombat, vase borcan etc. (fig. 3,5, fig. 4,9).

Decorul întîlnit mai des pe aceste fragmente este barbotina pusă neorganizat sau așezată în vîrci oblice și uneori verticale pe pîntec, asociată cu lustruirea pe partea dinspre gură (fig. 4, 12), cîteodată, dar foarte rar, apar butoni aplicați (fig. 2,3), sau briu alveolar (fig. 4, 13), șiruri aproape paralele de incizii așezate vertical, pe pîntecul vasului (fig. 4, 16) etc.

¹ Integrăm aici și materialul ceramic descoperit înainte de săpătura noastră și care provine din același loc.

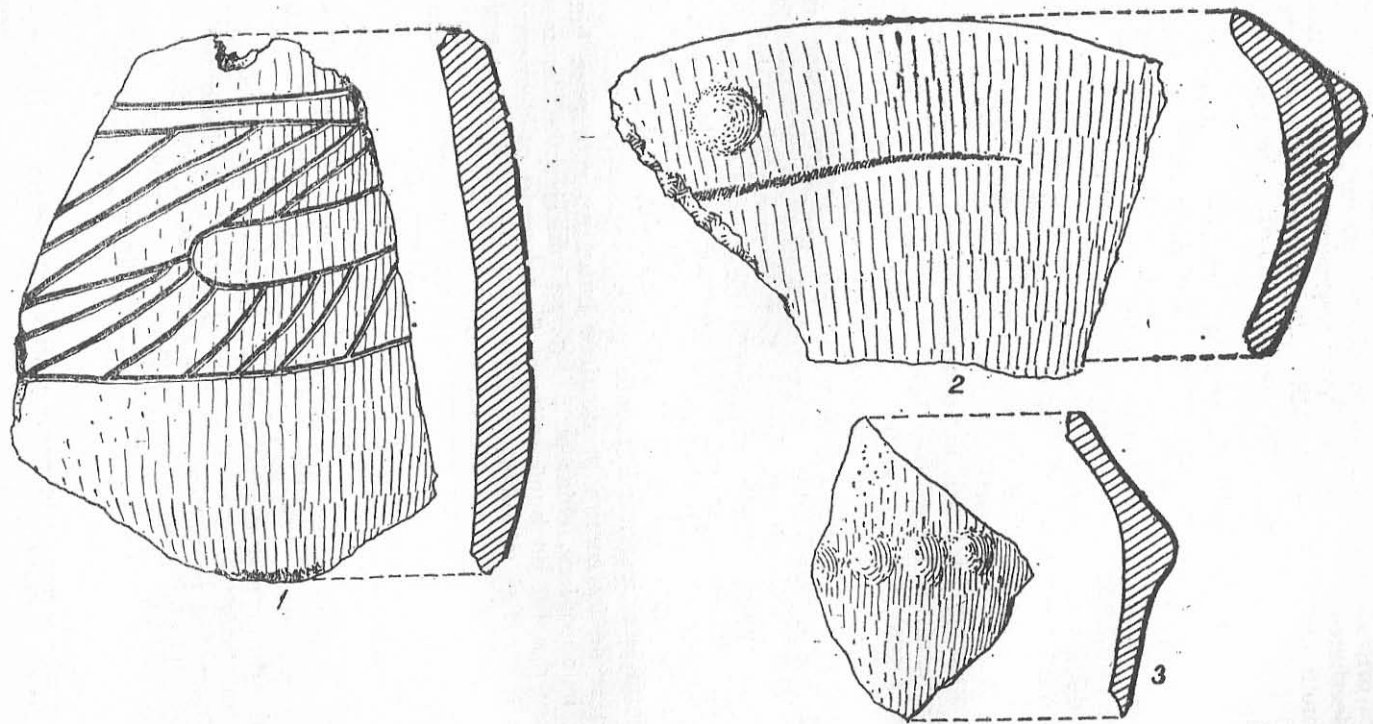

Fig. 2

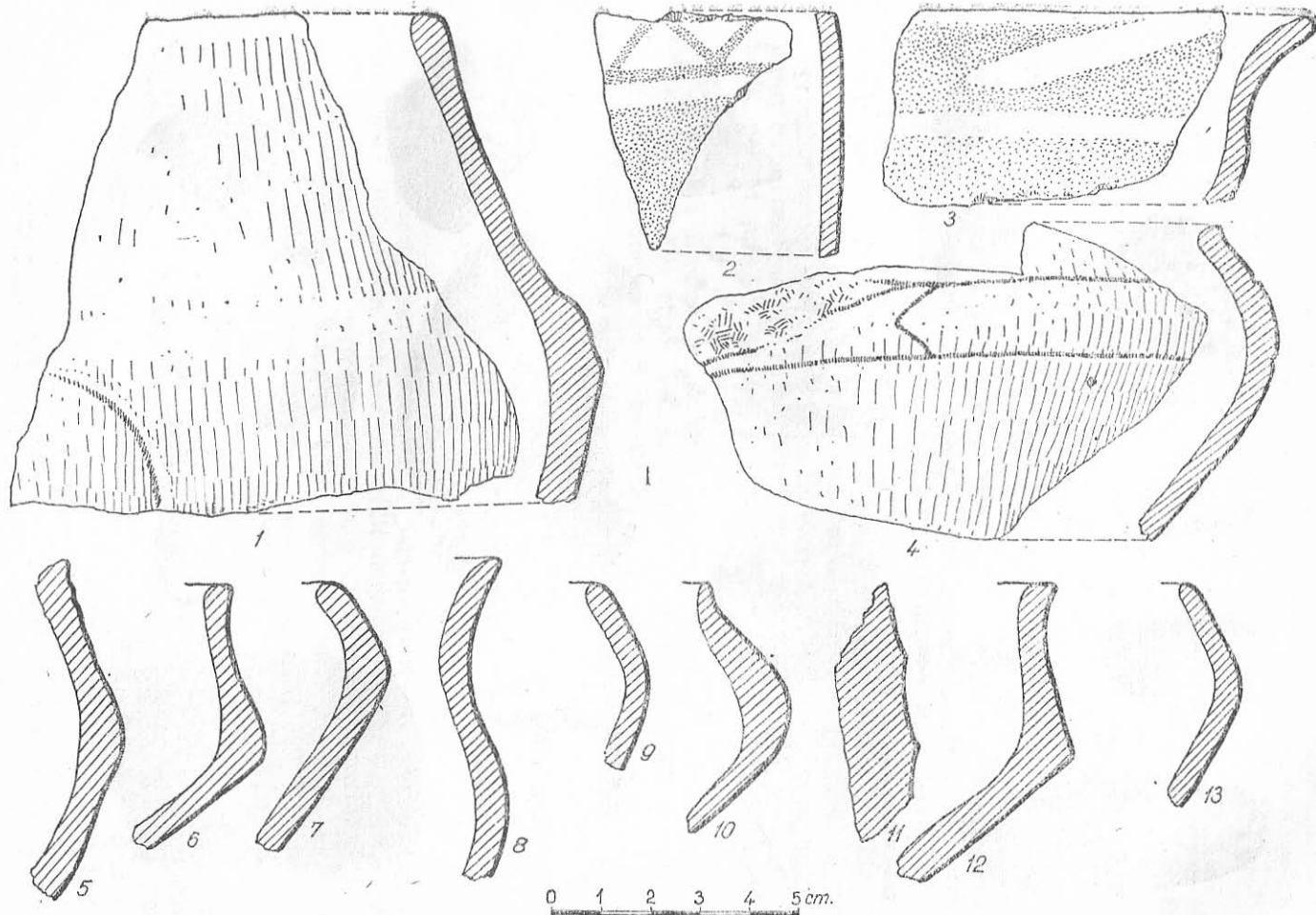

Fig. 3

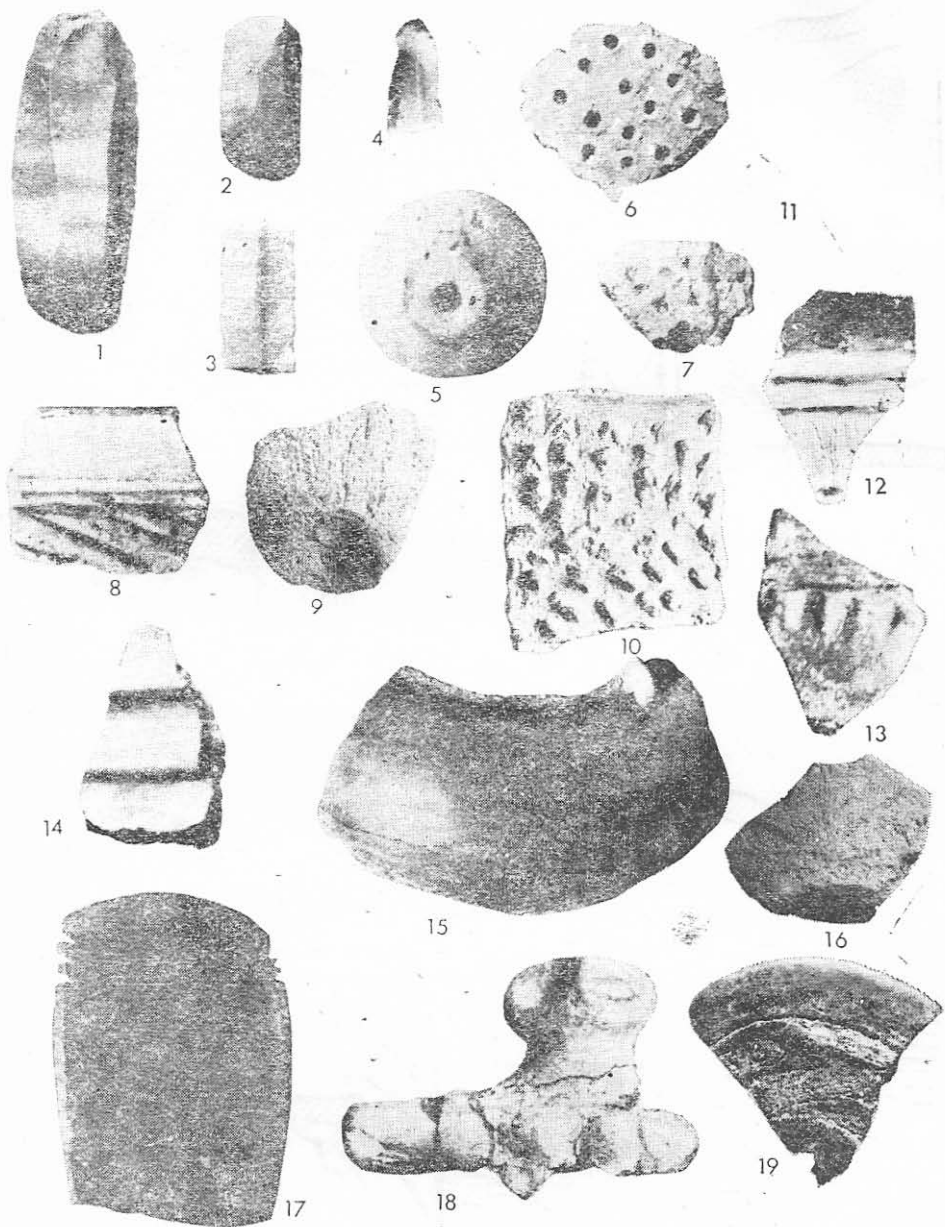

Fig. 4

Ce mai mare parte a vaselor de uz comun sînt bine lustruite în interior, căutînd să micșoreze astfel porozitatea prea mare a ceramicii pe care nu o lucrau și nu o ardeau destul de bine. Pe fundul unui vas de dimensiuni mari s-au păstrat urmele unei impletituri.

Ceramica bună are mai puțin degresant în pastă, iar lutul este ales cu grijă și bine frămîntat. Arderea este aici mai uniformă, predominînd ceramica neagră sau neagră-brună. Pe lîngă aceasta, se întîlnesc și fragmente de vase arse cenușiu roșcat sau cărămiziu. Aproape toate vasele din pastă bună sînt bine lustruite pe amîndouă părțile.

Dintre vasele mijlocii, mai des, se întîlnesc castroanele cu umăr puțin proeminent, (fig. 3, 9, 13) vasele cu profilul în formă de S (fig. 3, 4, 8), vasele cu corp bombat și cu mici apucători (fig. 4, 15), vasele cu gura în pilnie și corp bombat (fig. 3, 1), iar din cele mici ceștile și destul de multe străchini, atît din varianta cu buza trasă în interior, care predomină, cît și din aceea cu buza evazată (fig. 3, 6—7, 12).

Incizia este folosită la decorarea în exterior a străchinilor, iar pe vasele de dimensiuni mijlocii, pentru decorarea pîntecului. Ele formază, de cele mai multe ori, linii curbe sau unghiuri, linii paralele așezate orizontal pe vas, buline, lulele. Cîteodată, inciziile sînt umplute cu o pastă albă, iar altădată spațiul lăsat între ele este nelustruit, pîrînd pregătît anume pentru pictură (fig. 2, 1—2; fig. 3, 4; fig. 4, 11).

Pe două fragmente, probabil provenind de la capace, s-a folosit și pictura cu roșu crud. Excizia a fost întîlnită pe umărul unui vas cu profilul în formă de S, pe străchini, pe capace (fig. 4, 19). Pictura cu grafit este rară. Ea se întîlnește pe gîtul ceștilor asociată cu canelura, iar cîteodată și cu butoni mici perforați (fig. 3, 2—3). Canelurile sînt orizontale (fig. 2, 11; fig. 4, 14).

La vasele mici și la străchini cu umărul proeminent este decorat de obicei umărul cu creștăruri oblice așezate în grupuri (fig. 4, 8); două fragmente de strecurătoare indică existența și a acestor vase (fig. 4, 6—7).

Plastica este reprezentată prin partea inferioară a unui idol antropomorf, lucrat din lut ars, cu mult degresant și ars cenușiu, printr-un fragment din partea superioară a altei figurine umane, tot din lut ars (fig. 4, 18) și printr-un idol, lucrat din gresie verzue (fig. 4, 17).

Dacă partea inferioară a idolului găsit în săpătură are vădite asemănări cu cei din cultura Hamnagia, mai ales cu cel descoperit la Mangalia, cel de al doilea fragment, care a fost descoperit întîmplător, ca și cel de piatră, este de alt tip. Idolul din ceramică are mîinile întinse în lături, nasul și ochii sînt realizați prin strîngerea pastei între degete. Acesta își găsește analogia în figurinele descoperite în așezarea de la Tangîru², atribuite acolo ultimului facies al culturii Boian, deci contemporan cu cel de la Costinești, ținînd seama de faptul că în Dobro-

² D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 19 fig. 190/7,8.

gea cultura Gumelnița se naște în această perioadă și că așezarea de la Costinești se înserează acum. Idolul de la Costinești nu are urme de vopsea. Pe toată suprafața este netezit cu grijă. Sinii sînt aplicați.

Figurina de gresie este plată, bine lustruită pe amîndouă fețele cu un obiect tare, încît se observă pe ea urmele lăsate în timpul șlefuirii. Redarea siluetei omenești a fost realizată prin cîte trei creștături, nu prea adînci făcute pe margini și prin unirea acestora cu două linii orizontale. În afară de aceste linii nu se observă nici un alt însemn al feței sau al corpului. Prin simplitatea redării fizionomiei omului, această figurină se încadrează la începutul perioadei de lucru a idolilor din piatră și marmoră ³.

Alegerea unui loc de așezare atît de dificil a impus triburilor neolitice să-și adapteze felul de viață la condițiile specifice cerute de apropierea imediată a mării, de diferențele de climă de la un anotîmp la altul.

De aceea au construit în locul locuințelor de suprafață expuse vînturilor puternice din timpul iernii, bordeie cu o consolidare a părții superioare făcută din pietre. Bordeiul putea rezista atît la vînt cît și la păstrarea căldurii necesare unei vieții normale în perioadele neprielnice din timpul anului.

Săpătura a dezvelit numai partea marginală a așezării, dar ținînd cont de faptul că nu existau atunci diferențieri sociale este de presupus că toate locuințele erau în bordeie asemănătoare celor două săpate de noi și a altor două identificate în rușina malului dinspre plajă.

Păstrarea în arderea și în prelucrarea ceramicii a tradițiilor Hamangia, aduce o dovadă în plus că aceștia din urmă au trăit, păstrîndu-și trăsături specifice pînă în pragul trecerii în neoliticul tîrziu. Aspectul deosebit la prima vedere al materialului de la Costinești de cel clasic Gumlenția este dat aici tocmai de tradițiile Hamangia. În această așezare, mai mult ca în acelea de pe malul Dunării unde s-au mai găsit niveluri aparținînd acestui facies, cultura Boian a transmis aproape total caracteristicile sale noi; influențele Hamangia sînt mai slabe.

Formele ceramice, decorul, uneltele sînt ale primilor gumelnițeni, caracterele lor gumelnițene neputînd fi contestate. Cu toată depărtarea de centrul în care s-a dezvoltat și un nivel Boian sub primul nivel Gumelnițean, și aici baza culturii o formează cultura Boian ⁴). Influențele Hamangia sînt simțite destul de puternic, dar nu sînt predominante nici la această depărtare. Materialele de la Costinești au analogii pînă la identitate cu cele descoperite în alte așezări de acest tip printre care se numără în aceea de la Hirșova ⁵).

³ Silvia Marinescu-Bîlcu, *O statueta neolitică de marmură descoperită la Gumelnița*, în SCIV, 1, 1963, pag. 139 și urm.

⁴ D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, Buc. 1966, pag. 111 — aici vezi și bibliografia la zi.

⁵ Doina Galbeniu, *Nouvelles données concernant le début de la civilisation de Gumelnița de Dobrogea*, în *Dacia*, N, S, X, 1966, p. 322.

Așezarea de la Costinești în care s-a găsit un singur nivel de locuire, aparține fazei de început a culturii Gumelnița, păstrînd prezent influențe Hamangia, ceea ce o deosebește, neesențial însă de celelalte faze mai târzii ale culturii în care diferențierile regionale între Muntenia, Dobrogea și sudul Dunării încep să-și piardă din subsistență.

LE SITE NÉOLITHIQUE DE COSTINEȘTI

Résumé

Le site néolithique de Costinești, signalé par des découvertes fortuites, a attiré l'attention du Musée d'Archéologie de Constantza et l'a déterminé à entreprendre, en 1963, des fouilles de sauvetage.

Dans la zone explorée s'est avérée l'existence d'un seul niveau néolithique, à part quelques objets archéologiques de l'époque romaine.

Comme outils, on a trouvé de nombreuses lames fragmentaires des silex, des racloirs, un ciseau et trois fusaïoles.

Les produits céramiques sont très fragmentaires. Les vases d'usage commun prédominent. On rencontre des vases à bord droit et à panse un peu bombée, à col en forme de tronc de cône et à panse bombée, ainsi que des pots etc.

La céramique de bonne qualité renferme dans sa pâte peu de dégraissant, l'argile, soigneusement choisie, est bien pétrie. Les vases, en céramique de bonne qualité, sont polis des deux côtés.

L'art plastique est représenté par deux fragments d'idoles antropomorphes en argile et une idole réalisée en grès verdâtre.

Les fouilles de Costinești ont prouvé que pour la technique de la fabrication, aussi bien que pour la cuisson de la céramique, on conservait des traditions Hamangia.

L'aspect qui sépare, à première vue, le matériel de Costinești de celui, classique, de Gumelnița, s'explique justement par les traditions Hamangia.

Les formes céramiques, le décor, les outils, appartiennent aux premiers habitants de Gumelnița, ces caractères ne pouvant être contestés.

Les analogies entre les objets de Costinești et ceux découverts dans d'autres sites du même genre (parmi lesquels on peut compter aussi ceux de Hîrșova) vont jusqu'à l'identité.

Le site de Costinești appartient à l'époque primitive de la culture Gumelnița, tout en conservant des influences Hamangia, ce qui le distingue, mais pas essentiellement, des époques plus tardives de cette culture, lorsque les différences régionales entre la Valachie, la Dobroudja et le sud du Danube commencent à perdre de leur fond.

DIE NEOLITHISCHE SIEDLUNG VON COSTINEȘTI

Zusammenfassung

Die durch Zufallsfunde entdeckte neolithische Siedlung von Costinești erweckte das Interesse des Archäologischen Museums in Konstanza, welches 1963 eine Rettungsgrabung unternahm. Außer verschiedenen archäologischen Fund-

gutes römischer Zeit, kam in der untersuchten Zone eine einzige neolithische Schicht zutage.

Geräte: man fand zahlreiche Feuersteinklingen in Bruchstücken, Schaber, ein Meißelchen und drei Webstuhlgewichte. Die Keramik ist stark zerbrochen. Es herrscht die Einfachware vor. Außerdem sind Gefäße mit geradem Mundsaum und etwas bauchigem Körper, Gefäße mit trichterförmigen Hals und bauchigem Körper und Topfgefäße gefunden worden.

Die bessere Keramik hat weniger Magerungsmittel in der Paste, und der Ton ist sorgfältig gewählt und gut geknetet. Die Gefäße aus guter Keramik sind auf beiden Seiten geglättet. Die Plastik ist durch zwei Bruchstücke von menschenförmigen Götzenbildnissen vertreten, die aus Ton gearbeitet sind und von einem Götzenbildnis aus grünlichem Sandstein.

Die Forschungen, die in Costinești durchgeföhrt wurden, erwiesen, daß die Arbeits- und Verbrennungstechnik des Tons Hamangia-Überlieferungen aufweist.

Der auf ersten Anblick vom klassischen Aspekt verschiedene Aspekt des Fundgutes von Costinești ist eben von der Hamangia-Überlieferung gewährleistet.

Die keramischen Formen, die Verzierung, die Geräte gehören den ersten Gumelnița-Leuten an, denn ihre Gumelnița-Merkmale können nicht bestritten werden.

Das Fundgut von Costinești weist Ähnlichkeiten bis zur Gleichheit mit dem Fundgut aus anderen Siedlungen dieser Art, wie z.B. aus Hirşova auf. Die Siedlung von Costinești gehört in die Anfangsphase der Gumelnița-Kultur; sie erhält Hamangia-Überlieferungen aufrecht, wodurch sie sich — allerdings unwesentlich — von den anderen, späteren Phasen der Kultur unterscheidet, in denen die regionalen Unterschiede zwischen Muntenien, der Dobrudscha und südlich der Donau nicht mehr so ausgeprägt sind.